

การพัฒนาตัวชี้วัดเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดสู่ผู้ประกอบการ 4.0 The Development of Snakeskin Gourami Farmer Indicators to Entrepreneur 4.0

ชุตีระ ระบอบ พรรณราย แสงวิเชียร แววมยุรา คำสุข มรกต กำแพงเพชร ชรินทร์ งามกมล
บรรเจิดศักดิ์ สันหลักดี ณภัทร ศรีนวล กันต์ติโกมาฐ รัตนปริญญานุกูล
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 18/18 ถ.เทพรัตน์ (บางนา-ตราด)
กม.ที่ 18 ต.บางโฉลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
E-mail : chutira.99@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไป พัฒนาตัวชี้วัด และหาแนวทางพัฒนาผู้เลี้ยงปลาสดสู่ผู้ประกอบการ 4.0 ประชากร ได้แก่ ผู้เลี้ยงตามรายชื่อชมรมอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ สำนักงานประมง และผู้เลี้ยงทั่วไปในอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ รวม 30 ราย โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ สำรวจ สัมมนาและอภิปรายกลุ่ม ผลวิจัยสรุปดังนี้

กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมากกว่าชาย อายุ 51 - 60 ปี เหตุผลที่เลี้ยงคือ สืบทอดอาชีพบรรพบุรุษ ทำมาแล้วกว่า 30 ปี เงินลงทุนเบื้องต้น 150,000 - 200,000 บาท เลี้ยงในที่ดินของตน/ครอบครัวที่เหลือเช่า เป็นธุรกิจครอบครัว ใช้แรงงานภายในและภายนอก ปัญหาสำคัญคือ คุณภาพน้ำ และเพาะพันธุ์ลูกปลา

ผลวิเคราะห์ ตัวชี้วัดมี 7 ด้าน ได้แก่ ความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและตลาด ตระหนักถึงคุณภาพของสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค รับผิดชอบต่อสังคม ภูมิใจในความเป็นผู้เลี้ยงปลาสด และเครือข่าย รวม 28 ตัวชี้วัดพบว่า ไม่มีเกษตรกรระดับ 4.0 ทุกด้าน แต่สามารถพัฒนาจาก 3.0 เป็น 4.0 จำนวน 5 ราย และ 2.0 เป็น 3.0 จำนวน 10 ราย

คำสำคัญ: ตัวชี้วัด ผู้เลี้ยงปลาสด ผู้ประกอบการ 4.0

Abstract

This research aims to development of Snakeskin Gourami farmer to Entrepreneur 4.0 Indicators and to find guideline for enhance farmer to higher level of indicator. Target group come from 30 snakeskin gourami farmers in the list of snakeskin gourami Bangbo District Association, provincial fisheries office, and others. The data collection from questionnaire, interview, observation, seminar and focus group. Almost farmer were female, age between 51-60, to follow traditional ancestral career more than 30 years. The initiative finance 150,000-200,000 baht, have their own land/family and others were tenant. They career commitment to be snakeskin gourami farmers according to their ancestors. The main problems in their fishing were water quality and breeding fish.

Research results found that the indicators comprise of 7 factors such as knowledge in career, decision information, market and production management, quality and consumer safety of goods awareness, social responsibility, proud of snakeskin gourami farmers and networks were 28 indicators. After that classified each farmer into level from 0.1-0.4. There have not farmer to be 4.0 in every indicators but it can develop four farmers upgrade from 5 entrepreneurs 3.0 up to 4.0 and 10 entrepreneurs 2.0 up to 3.0.

Keywords: indicators, snakeskin gourami farmers, entrepreneur 4.0

บทนำ

จังหวัดสมุทรปราการเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงในหลายด้าน ทั้งทางด้านเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ และประตูการขนส่งสู่จังหวัดทางภาคตะวันออกของประเทศ มีสนามบินนานาชาติที่เชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก เป็นเมืองอุตสาหกรรมและท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ประชากรส่วนหนึ่งมีอาชีพ เกษตรกรและประมงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแพร่หลายก็คือ ปลาสดของอำเภอ บางบ่อ ในขณะที่รัฐบาลกำลังให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศไปสู่ ประเทศไทย 4.0 ทางภาค เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงปลาสดจึงน่าที่จะมีแนวทางในการพัฒนาให้เป็นเกษตรกรไปสู่การเป็นเกษตรกร ผู้เลี้ยงปลาสด 4.0 ด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิด
2. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสลิด 4.0
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดไปสู่ผู้ประกอบการ 4.0

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเฉพาะเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงปลาสลิดไม่รวมแปรรูปหรือจำหน่าย
2. เขตพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดในเขตพื้นที่อำเภอบางบ่อ จังหวัด

สมุทรปราการ

3. ผู้วิจัยนำแบบจำลองตัวชี้วัดเกษตรกร 4.0 มาเป็นต้นแบบการพัฒนาตัวชี้วัดเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดในเขตพื้นที่อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ตัวชี้วัด หมายถึง สิ่งที่ใช้วัดความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิด มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ ความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการ ผลผลิตและตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพของสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความภูมิใจในความ เป็นผู้เลี้ยงปลาสลิด และเครือข่าย จำนวน 28 ตัวชี้วัด เพื่อมุ่งสู่การเป็นผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสลิด 4.0

2. ผู้ประกอบการ 4.0 หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดที่ได้มีการพัฒนาความสำเร็จในการประกอบอาชีพ บรรลุถึงตัวชี้วัดในระดับ 4.0 ในทุกด้าน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับปลาสลิด

ปลาสลิด (*Trichogaster pectoralis*) เป็นปลาพื้นบ้านของประเทศไทย มีแหล่งกำเนิดอยู่ในที่ลุ่มภาคกลาง ที่พบในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย อินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา และฟิลิปปินส์ เป็นพันธุ์ปลาที่ส่งไปจากประเทศไทยเมื่อประมาณ 80-90 ปีที่ผ่านมา แหล่งเลี้ยงที่สำคัญคือ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ทางภาคใต้มีการเลี้ยงในจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็น

พื้นที่ดินเปรี้ยว กรมประมงได้ส่งเสริมให้เลี้ยงปลาสลิดในพื้นที่จังหวัดอื่น เช่น สมุทรสาคร เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคและส่งออกในรูปแบบผลิตภัณฑ์ปลาสลิดเค็มตากแห้งเดิมเป็นการเลี้ยงอาหารจากธรรมชาติในแปลงนา เพาะพันธุ์อนุบาลและเลี้ยงปลาในบ่อเดียวกันทำให้มีผลผลิตไม่แน่นอน ปัจจุบันการเพาะเลี้ยงปลาสลิดให้ได้ผลผลิตสูงแน่นอนมากขึ้น พัฒนามาเป็นแบบกึ่งธรรมชาติ มีการเพิ่มอาหารโดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ให้รำละเอียด ปลาปนเศษอาหารและอาหารสำเร็จรูป

กรมประมงส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาสลิดในบ่อเพื่อลดขนาดของพื้นที่เพาะเลี้ยง และพัฒนาลูกพันธุ์และอาหารที่จังหวัดสมุทรสาครและมีการเพาะพันธุ์ปลาสลิด ที่จังหวัดสมุทรปราการ แต่ยังไม่มีเพียงพอต่อความต้องการ จึงขยายการเพาะพันธุ์ในทุกภาคเพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น พื้นที่ทางภาคใต้บริเวณที่มีป่าพรุ สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่ดินค่อนข้างเค็มไม่เหมาะกับการเลี้ยงปลาสลิดปลาสลิดจากประเทศไทยเป็นที่นิยมในหมู่ผู้บริโภคในอาเซียน แม้ว่าจะเป็นสัตว์น้ำจืดที่มีผลผลิตน้อยกว่าชนิดอื่นแต่ก็มีผู้ค้าจากต่างประเทศเข้ามาติดต่อขอซื้อจากแหล่งผลิตในประเทศไทย และยังมีโอกาสแปรรูปส่งออกซึ่งได้มูลค่าเพิ่ม

การเลี้ยงปลาสลิดที่จังหวัดสมุทรปราการมีปัญหา น้ำไม่พอเลี้ยงปลา เกษตรกรขาดแคลนเงินทุน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง มีปัญหาศัตรูปลาสลิด เช่น นก และหอยเชอรี่ ทำให้ผลผลิตที่ได้ต่ำ ในด้านตลาดมีปัญหาผู้รับซื้อน้อยรายส่งผลให้ราคาต่ำ โดยผู้ซื้อเป็นฝ่ายกำหนดราคา ปัญหาที่รุนแรงคือ การมีน้ำเค็มรุกเข้ามาในพื้นที่เลี้ยงปลา ปัญหาน้ำเสียและศัตรูปลาสลิด ที่เป็นปัญหาแต่ค่อนข้างน้อย คือ การขาดแคลนพันธุ์ปลาและอุณหภูมิในน้ำในพื้นที่เลี้ยงปลา เกษตรกรเสนอให้กรมประมงพัฒนาการเพาะพันธุ์ปลาสลิดให้มีเพียงพอ มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาดูแลที่ดินที่ใช้เพาะเลี้ยงแก้ปัญหา น้ำเค็มและน้ำเสีย ส่งเสริมอาชีพโดยช่วยหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปปลาสลิด การให้ความรู้และราคา ตลาดและการจดทะเบียนฟาร์ม ผลกระทบที่อาจเกิดจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาจทำให้ราคาปลาสลิดสูงขึ้น เนื่องจากมีการส่งออก มีต่างชาติเข้ามาลงทุนเพาะเลี้ยงหรือแปรรูปปลาสลิด เช่น ทำห้องเย็น แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานเพาะเลี้ยงมากขึ้น เนื่องจากได้รับค่าจ้างที่ดี แต่อาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมและการแย่งกันใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด การเข้ามาลงทุนของต่างชาติอาจนำไปสู่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม กรรมสิทธิในที่เพาะเลี้ยงที่มีอยู่จำกัด ระดับมาตรฐานสินค้าปลาสลิดจะดีขึ้น จะมีการนำเข้ามากขึ้น รัฐควรเข้มงวดเรื่องคุณภาพสินค้านำเข้าให้ไม่น้อยไปกว่าผลผลิตในประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดหรือหน่วยวัดความสำเร็จของการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นหน่วยที่สามารถวัดได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพและต้องสื่อถึงเป้าหมายการปฏิบัติงาน เพื่อให้ชัดเจนในการติดตามและประเมินผลงานด้านต่างๆ ตัวชี้วัดมีความสำคัญ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลกิจกรรมหรือการปฏิบัติว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้นาน้อยเพียงใด
2. เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการวางแผนการปฏิบัติงานในอนาคต ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
3. เป็นเกณฑ์สำหรับการพิจารณาตัดสินหรือประเมินศักยภาพหรือความสามารถในการพัฒนาผลการปฏิบัติงาน

ประเภทของตัวชี้วัด

1. ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ หมายถึง ตัวชี้วัดที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อชี้วัดสิ่งที่นับได้หรือตัวเลขในเชิงปริมาณ โดยมีหน่วยการวัดที่ชัดเจน เช่น จำนวน ร้อยละ ระยะเวลา
2. ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ หมายถึง ตัวชี้วัดในเชิงสังคม เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึกของคน เช่น ความพึงพอใจ ความเข้าใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นการวัดระดับสิ่งที่ไม่เป็นค่าเชิงปริมาณหรือหน่วยวัดใดๆ มีลักษณะพรรณนาหรือเป็นคำอธิบายถึงเกณฑ์การประเมิน ณ ระดับค่าตัวชี้วัดเป้าหมายเป็นถ้อยคำกว้างๆ ไม่เฉพาะเจาะจง สามารถกำหนดค่าเป้าหมายที่แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาและความคาดหวัง

คุณลักษณะของเครื่องมือวัด

1. ความตรง (Validity) หมายถึง เครื่องมือที่กำหนดขึ้นสามารถวัดสิ่งที่ต้องการได้จริง
2. ความเที่ยง (Reliability) หมายถึง เครื่องมือที่กำหนดขึ้นจะต้องมีความคงเส้นคงวา สามารถนำไปวัดซ้ำได้โดยไม่ทำให้ผลการวัดคลาดเคลื่อน

คุณลักษณะของตัวชี้วัดที่ดี

สำนักงาน ก.พ. (2552) ได้กำหนดตัวชี้วัดตามแนวทางของ SMART Objective ดังนี้

- 1) เจาะจงและชัดเจนในการวัด ไม่ทำให้เกิดตีความที่ผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อน (Specific: S)
- 2) นำไปวัดผลการปฏิบัติงานได้จริง สามารถนำไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากตัวชี้วัดอื่นและให้วิเคราะห์ความหมายทางสถิติได้ (Measurable : M)

- 3) สิ่งทีวัดสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดได้ (Attainable/Achievable: A)
- 4) สามารถเป็นจริงได้ในทางปฏิบัติ (Realistic: R)
- 5) ภายใต้อกรอบระยะเวลาที่เหมาะสม (Time Bound: T)
- 6) ตรงประเด็นสามารถบ่งบอกถึงสิ่งที่ต้องการทราบได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ (Relevant)
- 7) มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เป็นวิธีการหรือสูตรคำนวณ คำนิยามตัวแปรที่ใช้ในการวัดต้องชัดเจน
- 8) มีผลกระทบจากปัจจัยภายนอกน้อย เช่น การวัดผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่เพิ่มขึ้นจากการส่งเสริมการใช้พันธุ์ดี แต่การเพิ่มผลผลิตอาจเกิดจากตัวแปรอื่น เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ คุณภาพของดิน
- 9) มีระบบจัดเก็บข้อมูลที่ดี เก็บได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และประหยัดค่าใช้จ่าย
- 10) เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการจัดทำตัวชี้วัด

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมขององค์การให้ชัดเจน เป้าหมายที่เป็นผลผลิต (Output) หรือผลลัพธ์ (Outcome) ในระยะสั้นและระยะยาวคืออะไร
2. กำหนดประเด็นที่ต้องติดตามประเมินผลให้ครบทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการใช้ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงาน กระบวนการจนถึงผลผลิตและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น
3. เลือกประเด็นสำคัญในแต่ละประเด็นที่มีผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของการดำเนินงาน (Critical Success Factor : CSF) หรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้มากที่สุด
4. กำหนดตัวชี้วัด โดยเลือกตัวชี้วัดที่ตรงประเด็นมากที่สุด เพื่อประหยัดเวลาและงบประมาณในการเก็บรวบรวมและประมวลผล อาจมีมากกว่า 1 ตัวชี้วัด ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องจัดทำเป็นดัชนี (Index) โดยเฉพาะกรณีที่มีตัวชี้วัดหลายตัวที่เกี่ยวข้อง หรือมีหลายมิติ ต้องจัดทำเป็นดัชนีรวม (Composite Index)
5. วางระบบจัดเก็บและประมวลผลข้อมูล กำหนดรายละเอียดข้อมูลที่จะจัดเก็บในแต่ละช่วงเวลาอย่างเหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาได้
6. การคำนวณผลการประเมิน
 - (1) ระดับคะแนนของผลการประเมินในแต่ละระดับ เป็นดังนี้
ระดับคะแนน 5 มีผลการดำเนินงานอยู่ระดับดีกว่าเป้าหมายมาก
4 มีผลการดำเนินงานอยู่ระดับดีกว่าเป้าหมาย

- 3 มีผลการดำเนินงานอยู่ระดับเป็นไปตามเป้าหมาย
- 2 มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมาย
- 1 มีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมายมาก

(2) วิธีการประเมินผลการดำเนินงานสามารถแบ่งได้เป็น 5 แบบ ดังนี้

- 1) การประเมินผลตัวชี้วัดผลสำเร็จ/ไม่สำเร็จ (Pass/Fail)
- 2) การประเมินผลตัวชี้วัดตามขั้นตอนการดำเนินงาน (Milestones)
- 3) การประเมินผลตัวชี้วัดเชิงผลผลิต (Output) ได้แก่ ตัวชี้วัดเชิงผลผลิต 1 ตัว และ

ตัวชี้วัดเชิงผลผลิตมากกว่า 1 ตัว

- 4) การประเมินผลตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์ (Outcome)

- 5) การประเมินผลตัวชี้วัดแบบผสมผสาน (Hybrid) ได้แก่

1. ตัวชี้วัดแบบผสมผสานระหว่างตัวชี้วัดตามขั้นตอนการดำเนินงาน และตัวชี้วัด

เชิงผลผลิต (Milestones + Output)

2. ตัวชี้วัดแบบผสมผสานระหว่างตัวชี้วัดตามขั้นตอนการดำเนินงานและตัวชี้วัด

เชิงผลลัพธ์ (Milestones + Outcome)

3. ตัวชี้วัดแบบผสมผสานระหว่างตัวชี้วัดตามขั้นตอนการดำเนินงานและตัวชี้วัด

เชิงผลผลิตและตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์ (Milestones + Output + Outcome)

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากแบบสอบถาม การสำรวจ สัมภาษณ์ สัมมนา อภิปรายกลุ่มย่อย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดในเขตตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้น 30 ราย โดยยึดกรอบประชากรเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดที่จดทะเบียนกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ และสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ ในเขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในที่นี้เป็นกลุ่มเดียวกับประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนการสำรวจผู้เลี้ยงปลาสลิดในเขตอำเภอปางบ่อตามรายชื่อของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ และสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ปลาสลิดบางบ่อสมุทรปราการ รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม

เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด มีคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงปลาสลิด ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 14 ข้อ

2. แบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ข้อ

3. แบบประเมิน

จำลองแบบจากแบบประเมิน Smart Farmer ประกอบด้วยคำถามจำนวน 7 ด้าน รวม 28 ข้อ ดังนี้

ด้านที่ 1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ (มีตัวชี้วัด 2 ข้อ และมีข้อประเมินย่อย จำนวน 4 ข้อ)

1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้

ระดับ 4.0 มีความรู้และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีผู้อื่นได้

ระดับ 3.0 มีความรู้และแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

ระดับ 2.0 มีความรู้และแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นภายในกลุ่ม

ระดับ 1.0 มีความรู้แต่ไม่แลกเปลี่ยนหรือถ่ายทอดบุคคลอื่น

1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจัดการเรียนรู้ให้กับผู้อื่น

ระดับ 4.0 ได้รับการยอมรับให้เป็นเกษตรกรต้นแบบในการเลี้ยงปลาสลิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับ 3.0 เป็นแบบอย่างที่ดีในการเลี้ยงปลาสลิดให้กับผู้เลี้ยงปลาสลิดโดยทั่วไป

ระดับ 2.0 สามารถเป็นแบบอย่างในการเลี้ยงปลาสลิดให้กับเพื่อนบ้าน

ระดับ 1.0 ไม่สามารถเป็นแบบอย่างการเลี้ยงปลาสลิดให้กับบุคคลอื่น

ด้านที่ 2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ตัวชี้วัด 2 ข้อ และมีข้อประเมินย่อย จำนวน 4 ข้อ

2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ และผ่านทางระบบสารสนเทศและการสื่อสาร
อื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart Phone รวมทั้งมีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบ
การวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ตลาด

ระดับ 4.0 ไม่มีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ระดับ 3.0 มีการบันทึกและนำข้อมูลมาใช้วางแผนผลิตและจำหน่ายตามความต้องการ
ของตลาด

ระดับ 2.0 รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภายนอก

ระดับ 1.0 ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารภายนอก

2.2 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้

ระดับ 4.0 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาอาชีพให้มีความ
ก้าวหน้า

ระดับ 3.0 ใช้ข้อมูลในการวางแผนและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ระดับ 2.0 เริ่มอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ระดับ 1.0 ไม่มีข้อมูลสำหรับใช้แก้ปัญหา

ด้านที่ 3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด ตัวชี้วัด 2 ข้อ และมีข้อประเมินย่อยจำนวน

3 ข้อ

3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน

ระดับ 4.0 มีความสามารถบริหารจัดการได้ดี นำ PDCA มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงอย่าง
ต่อเนื่อง

ระดับ 3.0 นำหลักการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ตามแนวทาง PDCA

ระดับ 2.0 นำความรู้มาใช้ในการจัดการ (PD)

ระดับ 1.0 ไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ

3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้

ระดับ 4.0 เชื่อมโยงโซ่อุปทานระดับประเทศ

ระดับ 3.0 เชื่อมโยงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค

ระดับ 2.0 เชื่อมโยงโซ่อุปทานระดับจังหวัด

ระดับ 1.0 ไม่มีการเชื่อมโยง

3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero Waste Management)

ระดับ 4.0 สามารถนำของเหลือมาสร้างมูลค่าเพิ่มในหลายรูปแบบ

ระดับ 3.0 นำของเหลือมาแปรรูป (ปู้ย)

ระดับ 2.0 ขายของเหลือตามสภาพเดิม (ขายขยะ)

ระดับ 1.0 ไม่มีการจัดการของเหลือ (ทิ้ง)

ด้านที่ 4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ตัวชี้วัด 2 ข้อ และมีข้อประเมินย่อย จำนวน 4 ข้อ

4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ

ระดับ 4.0 มีความรู้ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐานหรือคุณภาพสินค้าและนำมาประยุกต์ใช้

ระดับ 2.0 มีความรู้ เข้ารับการอบรมเสมอ แต่ไม่ได้นำไปประยุกต์ใช้

ระดับ 3.0 เริ่มนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาประยุกต์ใช้

ระดับ 1.0 ไม่มีความรู้ ไม่ได้รับการอบรม

4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ

ระดับ 4.0 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐานและผ่านการรับรองคุณภาพตามเกณฑ์

ระดับ 3.0 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐานแต่ยังไม่ได้รับการรับรอง

ระดับ 2.0 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐานแต่ยังไม่ครบทุกขั้นตอน

ระดับ 1.0 ไม่มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน

ด้านที่ 5 มีความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวชี้วัด 2 ข้อ และมีข้อประเมินย่อย จำนวน 4 ข้อ

5.1 มีความตระหนักไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ระดับ 4.0 ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม โดยไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและทำลายสิ่งแวดล้อม

ระดับ 3.0 มีการดำเนินงานที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

ระดับ 2.0 ปฏิบัติตามกฎหมาย

ระดับ 1.0 ไม่มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน

5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

ระดับ 4.0 จัดกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

ระดับ 3.0 ริเริ่มกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมแต่ไม่ต่อเนื่อง

ระดับ 2.0 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมเมื่อมีการร้องขอ

ระดับ 1.0 ไม่มีกิจกรรมหรือสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม

ด้านที่ 6 มีความภูมิใจในความเป็นผู้เลี้ยงปลาสด ตัวชี้วัด 2 ข้อ และมีข้อประเมินย่อย จำนวน

4 ข้อ

6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพผู้เลี้ยงปลาสด รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพนี้ต่อไป

ระดับ 4.0 มุ่งมั่นและภูมิใจในอาชีพผู้เลี้ยงปลาสด มีการปลูกฝังรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพการเลี้ยงปลาสดไว้ให้รุ่นต่อไป

ระดับ 3.0 อบรมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมสำหรับนำมาใช้ในการพัฒนา แต่มีอาชีพเสริม

ระดับ 2.0 ยึดถือเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพอื่นเสริม

ระดับ 1.0 เลี้ยงปลาสดเพื่อยังชีพ

ด้านที่ 7 เครือข่าย ตัวชี้วัด 1 ข้อ และมีข้อประเมินย่อย จำนวน 4 ข้อ

7.1 มีการสร้างเครือข่ายปลาสดอย่างกว้างขวาง

ระดับ 4.0 มีการสร้างเครือข่าย

ระดับ 3.0 มีการรวมกลุ่มท้องถิ่นเชื่อมโยงกับจังหวัด

ระดับ 2.0 มีการรวมกลุ่มในระดับท้องถิ่น

ระดับ 1.0 ไม่มีการสร้างเครือข่าย

ขั้นตอนการสร้างแบบประเมิน

ในการสร้างแบบประเมินผู้เลี้ยงปลาสด 4.0 ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงปลาสดเบื้องต้น
2. ทบทวนวรรณกรรม เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ร่างแบบประเมินผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสด
4. ส่งแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/เชี่ยวชาญตรวจสอบและหาคะแนนความสอดคล้อง (IOC)
5. ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ
6. เก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบประเมิน

การวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผู้ประกอบการเลี้ยงปลา สลิด 4.0 โดยการวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) เป็นการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินทั้งฉบับ เพื่อความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลผู้ประกอบการกลุ่มตัวอย่าง โดยค่า IOC จะต้องมีความตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จึงจะแสดงว่าแบบประเมินมีข้อคำถามที่วัดได้ตามจุดประสงค์ ทั้งนี้เป็นการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย อุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ ผู้อำนวยการธนาคาร พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัดสมุทรปราการ นักวิชาการ และตัวแทนสำนักงานพาณิชย์ จังหวัดสมุทรปราการ

โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ได้แก่

คะแนน + 1 หมายถึง แน่ใจอย่างยิ่งว่าข้อคำถามวัดได้ตามวัตถุประสงค์

คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตามจุดประสงค์

คะแนน - 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สามารถวัดได้ตามจุดประสงค์

จากผลการตรวจค่าความสอดคล้องแบบประเมินผู้ประกอบการปลา สลิด 4.0 ดังนี้

$$\text{คะแนนรวม} = \frac{45.8}{56} = 0.817$$

$$\text{ค่า IOC} = 0.817$$

จากการวิเคราะห์ ค่า IOC ในแต่ละข้อคำถามพบว่า มีคำถามแต่ละข้อมีคะแนนความสอดคล้องหมดทุกข้อ และหาค่าคะแนนรวม IOC ได้เท่ากับ 0.817 ดังนั้น สรุปว่าแบบประเมินผู้ประกอบการเลี้ยงปลา สลิด 4.0 นี้ในคำถามในแต่ละข้อวัดได้ตามจุดประสงค์ที่ต้องการจึงสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประเภทข้อมูลที่ได้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร หรืองานวิจัยที่มีผู้จัดทำไว้แล้ว ได้แก่ เอกสารจากกรมประมง กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติประมง คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รายงานวิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิเคราะห์เศรษฐกิจกิจการผลิตปลา สลิดในจังหวัดสมุทรปราการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รายงานผลการประเมินตนเอง เรื่อง Young Smart Farmer กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บจากพื้นที่การเลี้ยงปลาสดในเขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยตรง ในรูปแบบของการจัดสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์

วิธีการเก็บข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามมีขั้นตอนดังนี้

1. จัดทำรายชื่อผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสดที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย คือในเขตตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
2. มีหนังสือจากหน่วยงานต้นสังกัดของผู้วิจัย คือคณะบริหารธุรกิจ ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลถึงบุคคลสำคัญในพื้นที่และผู้ประกอบการ
3. กำหนดนัดหมายที่ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ประกอบการในพื้นที่
4. ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ หรือประชุมกลุ่มย่อย
5. วิเคราะห์และสรุปผลที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งพื้นที่ที่ศึกษาจำนวน 23 ครั้ง ในช่วงระยะเวลาระหว่างเดือนกรกฎาคม 2560 – เดือนเมษายน 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ออกแบบและสร้างตัวชี้วัด ออกแบบตัวชี้วัด ทดสอบตัวชี้วัด และประเมินผลตัวชี้วัด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาคำความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) จำแนกออกได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ภายหลังจากที่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผลและวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติอย่างง่าย ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าร้อยละ ความถี่ และนำเสนอในรูปแบบตารางและพรรณนาลักษณะของข้อมูล

1.2 การวิเคราะห์แบบสอบถามปลายเปิด และปัญหาหรือข้อเสนอแนะของผู้ตอบ ผู้วิจัยนำมาจัดลำดับและจัดหมวดหมู่ในแต่ละด้านเพื่อนำไปวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอประเด็นสำคัญ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดสัมมนากลุ่มย่อย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากนั้นจึงนำเสนอในลักษณะพรรณนาข้อความและสรุปประเด็น

3. การวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัดเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดสู่ผู้ประกอบการ 4.0

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินมาทำการวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนดังนี้ นำข้อมูลที่ได้รับการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจำแนกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดตามระดับตัวชี้วัด วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดในแต่ละด้านและระดับตามตัวชี้วัด เจาะจงเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนาให้มีตัวชี้วัดในระดับที่สูงขึ้น และจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาเกษตรกรตามตัวชี้วัด โดยมีแนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดแต่ละระดับ
การแปลความหมายและสรุปผล

ในการวิจัยผู้วิจัยได้แปลความหมายผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแต่ละขั้นตอนของการวิจัย โดยพรรณนาคุณลักษณะของข้อมูลจากผลการสำรวจประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา หลังจากนั้น จึงสรุปผลการศึกษาเพื่อดูความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ในลักษณะของการนำเสนอข้อมูลเป็นทั้งแบบเชิงพรรณนาและนำเสนอในรูปแบบตาราง

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตัวชี้วัดเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดสู่ผู้ประกอบการ 4.0” สรุปผลวิจัยดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสด

ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดกลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุอยู่ระหว่าง 51 – 60 ปี เหตุผลสำคัญที่เลี้ยงปลาสดคือสืบทอดการทำธุรกิจตามบรรพบุรุษ และเป็นการเลี้ยงปลาสดเป็นหลัก มีระยะเวลาเกินกว่า 30 ปีขึ้นไป เงินลงทุนเบื้องต้นจำนวน 150,000 – 200,000 บาท ลักษณะของกิจการเป็นการเลี้ยงในที่ดินของตนเองหรือครอบครัว ที่เหลือเป็นลักษณะของการเช่า ดำเนินธุรกิจในลักษณะครอบครัว ใช้แรงงานในครอบครัว มีบางรายใช้แรงงานจากภายนอก ส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่นที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงและแปรรูปปลาสด โดยเฉพาะผู้เลี้ยง ปลาสดส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิมของ

บรรพบุรุษ แม้ว่าจะมีบางส่วนต้องเปลี่ยนเป็นเลี้ยงปลาประเภทอื่นเพื่อเสริมรายได้ให้กับครอบครัว เนื่องจากการเลี้ยงปลาสลิดให้ผลตอบแทนเป็นระยะเวลานานกว่าการเลี้ยงปลาประเภทอื่น เช่น ปลานิล ปลาดุก ปลาช่อน และกุ้ง ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ ปัญหาคุณภาพน้ำ การเพาะพันธุ์ลูกปลา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

แต่ดั้งเดิมปลาสลิดมีการเลี้ยงจำนวนมากที่อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายของผู้บริโภค ปัจจุบันมีผู้เลี้ยงปลาสลิดกระจายกันอยู่ในหลายจังหวัด ทั้งที่จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดชลบุรี เป็นต้น และผู้บริโภคโดยส่วนใหญ่มักจะไม่นิยมนำปลาสลิดที่จำหน่ายในตลาดเป็นปลาสลิดที่เลี้ยงในจังหวัดใด ผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงปลาสลิดจะมีนายหน้าหรือตัวแทนเข้ามากว้านซื้อเป็นการซื้อเหมาทั้งบ่อ ผู้เลี้ยงปลาสลิดรายใหญ่นายหน้าจะเข้ามาทำการวิดปลาเอง ส่วนรายย่อยจะต้องจ้างแรงงานภายนอก การเลี้ยงปลาสลิดมี 2 ประเภท คือ เลี้ยงตามธรรมชาติ โดยการพินหญ้าเป็นอาหารปลา อีกประเภทหนึ่งเป็นการเลี้ยงแบบผสมผสานคือให้ทั้งหญ้าเป็นอาหารร่วมกับอาหารปลาที่ซื้อมาจากตลาด ทำให้ปลามีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ ปลาสลิดที่เลี้ยงตามธรรมชาติมักจะตัวเล็กและมีสีเข้มกว่า ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสลิดที่สำคัญมีดังนี้

- (1) ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเลี้ยงเนื่องจากในพื้นที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพน้ำ มีผลกระทบต่อขนาดของตัวปลาสลิดที่เล็กลง และผลผลิตน้อยลง
- (2) ปัญหาเกี่ยวกับความสูญเสียจากปัญหาอาชญากรรม (การลักขโมย) ปัญหาที่เกิดจากสัตว์อื่น เช่น ตะกวด นก มีผลต่อการเจริญพันธุ์ของปลาสลิด
- (3) ปัญหาการพัฒนารูปแบบการเลี้ยงปลาสลิดให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้เลี้ยงแต่ละรายดำเนินธุรกิจแต่เพียงลำพัง ขาดการรับรู้ข่าวสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้ดีขึ้น

สรุปการพัฒนาตามเกณฑ์ตัวชี้วัดคุณสมบัติเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิด 4.0

ผู้วิจัยนำตัวแบบตัวชี้วัดผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสลิด 4.0 นำตัวชี้วัดที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสลิดเพื่อจำแนกคุณลักษณะของผู้ประกอบการตามตัวชี้วัดโดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะราย จำนวน 15 ครั้ง จากผลการจำแนกเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดพบว่า

- 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดไม่มีรายใดที่มีตัวชี้วัดระดับ 4.0 ในทุกด้าน
- 2) เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดที่อยู่ในระดับ 3 ในทุกด้านมีเพียง 1 ราย
- 3) เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดที่อยู่ในระดับ 2 มีจำนวน 39 ราย
- 4) เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดที่อยู่ในระดับ 1 ไม่มี

เมื่อพิจารณาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดเฉพาะในแต่ละรายและตัวชี้วัดในแต่ละด้านพบว่าควรมีการพัฒนาเกษตรกรให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นโดยมีตัวชี้วัดในระดับสูงขึ้น ได้แก่

การพัฒนาจากตัวชี้วัดจากระดับ 3.0 ไปสู่ระดับ 4.0

1) ตัวชี้วัดด้านที่ 1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่

1.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดจำนวน 5 ราย ที่ผู้วิจัยพบว่าสามารถพัฒนาให้มีตัวชี้วัดด้านที่ 1 ในระดับที่สูงขึ้น คือ จากระดับ 3.0 เป็นระดับ 4.0 (มีความรู้และแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เป็นมีความรู้และสามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีผู้อื่นได้)

1.2 เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดเป้าหมายจำนวน 5 คน ได้แก่ นางละออง กมลนาวัน นางมาเลียม เกิดบัว นางสาวลภรณี จิมบ้านไร่ นายเฉลิม อินสระ และนายสมชาย กล่อมสกุล

1.3 การพัฒนาเกษตรกรไปสู่ผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสลิด 4.0 สำหรับตัวชี้วัดด้านที่ 1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีแนวทางการดำเนินดังนี้

- จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 3 ครั้ง
- มอบหมายให้เกษตรกรที่เป็นเป้าหมายจำนวน 5 คนเป็นวิทยากรและดำเนินการสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการเลี้ยงปลาสลิด

2) ตัวชี้วัดด้านที่ 5 มีความรับผิดชอบต่อสังคม

2.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดจำนวน 10 ราย ที่ผู้วิจัยพบว่าสามารถพัฒนาให้มีตัวชี้วัดด้านที่ 5 ในระดับที่สูงขึ้น คือ จากระดับ 2.0 เป็นระดับ 3.0 (มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมเมื่อมีการร้องขอ เป็นริเริ่มกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมแต่ไม่ต่อเนื่อง

2.2 เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดเป้าหมายจำนวน 10 คน ได้แก่ นางนงเยาว์ พูลประดิษฐ์ นายเชือน ใจยิ้ม นางมาลี สิตี นายฉลุย ล้วนรอด นายอุเชน ปิติพล นายวิเชียร แจ่มจรัส นายอุเชน ปิติพล นางนงเยาว์ พูลประดิษฐ์ นางสาวภา จำน้อย และนางอนงค์ แจ่มจรัส

2.3 การพัฒนาเกษตรกรไปสู่ผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสลิด 4.0 สำหรับตัวชี้วัดด้านที่ 5 มีความรับผิดชอบต่อสังคมดังนี้

- จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 5 ครั้ง
- เชิญเกษตรกรเป้าหมายจำนวน 10 คน เข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การเลี้ยงปลาสลิด

3. แนวทางการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดไปสู่ผู้ประกอบการ 4.0

สำหรับการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิดไปสู่ผู้ประกอบการ 4.0 จากผลการวิจัยพบว่าไม่มี

เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดรายใดมีคะแนน 4.0 ในทุกด้าน หรือไม่มีรายใดมีคะแนน 1.0 ดังนั้นการพัฒนาจะมีแนวทางดังนี้

1. พิจารณาผู้ประกอบการผู้เลี้ยงปลาสดในแต่ละรายว่ามีศักยภาพจะพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นหรือไม่ และในด้านใด
2. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการผู้เลี้ยงปลาสดที่ความสามารถจะพัฒนาตนเองได้ และติดตามประเมินผลเป็นระยะ

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการตามตัวชี้วัด เป็นการพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดตามตัวชี้วัดด้านที่ 1 ข้อ 1.1 มีการดำเนินการดังนี้

1.1 จัดกิจกรรมเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการแสดงความคิดเห็นหรือเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสดมาก่อน จำนวน 3 ครั้ง เพื่อพัฒนาเกษตรกรเป้าหมายให้สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ดังนี้

ครั้งที่ 1: มีผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จำนวน 12 คน

ครั้งที่ 2: มีผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จำนวน 15 คน

ครั้งที่ 3: มีผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จำนวน 23 คน

ประเด็นหรือสาระสำคัญที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่

1) ประวัติความเป็นมาของการเลี้ยงปลาสดของเกษตรกร

ประวัติการเลี้ยงปลาสดของครอบครัว ตั้งแต่รุ่นบิดามารดา แต่เดิมมีที่ดินกว่า 100 ไร่ ได้ขายไปบางส่วนเมื่อที่ดินมีราคาสูงขึ้น อาชีพดั้งเดิมที่ครอบครัวทำอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปและส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการเลี้ยงกุ้งของอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

2) ลักษณะและวิธีการเลี้ยงปลาสด

เทคนิคการเลี้ยงปลาสดตกทอดมาจนถึงครอบครัวรุ่นปัจจุบัน การเลี้ยงด้วยวิธีธรรมชาติ อาหารของปลาคือหญ้าที่ขึ้นรอบบ่อปลา รोजนกระทั่งน้ำมีสีขุ่น ใช้เวลาประมาณ 7 วัน หลังจากฟักหญ้า การเลี้ยงปลาสดเจ้าของหรือผู้เลี้ยงจะต้องเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษจึงจะทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการ อุตสาหกรรมการเลี้ยงปลาสดในภาพรวมว่า ส่วนใหญ่เลี้ยงมานานกว่า 30 ปี ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเลี้ยงปลาสดมีชื่อเสียงคือ เกษตรกรแต่ละรายมีความมุ่งมั่น ขยันขันแข็ง และอดทนสูง

3) เทคนิคการเลี้ยงปลาสดของครอบครัว

การเลี้ยงปลาสดของเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้เทคนิคและวิธีเลี้ยงแบบธรรมชาติเช่น การให้ใช้วิธีพินหญ้าริมน้ำบ่อสำหรับเป็นอาหารปลาสด การใช้ตาข่ายขึงคลุมบ่อเพื่อป้องกันนกหรือสัตว์อื่นที่มารบกวนบ่อปลาสด การทอนน้ำจากบ่อปลาสดไปยังอีกบ่อหนึ่งเพื่อสะดวกในการจับปลาสดเพื่อจำหน่าย

4) ปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงปลาสด

ปัจจุบันบ่อปลาสดได้รับผลกระทบจากปัญหาเรื่องน้ำ ไม่สามารถฟักลูกปลาสดให้เติบโตได้ พันธุ์ปลาสดซื้อมาจากจังหวัดสมุทรสาคร ผลผลิตปลาสดลดลง จากเดิมเคยขาย 5 ตัวต่อ 1 กิโลกรัม ปัจจุบัน 10-14 ตัวต่อ 1 กิโลกรัม รายได้ลดน้อยลง ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก กลุ่มผู้เลี้ยงปลาสดส่วนใหญ่จะอยู่ตอนปลายน้ำ สำหรับต้นน้ำเป็นเขตอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นการเข้าพื้นที่ หากเจ้าของต้องการที่ดินก็จะทำให้ไม่มีพื้นที่สำหรับการเลี้ยงปลาสดอีกต่อไป

5) สิ่งที่เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดต้องการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ

ความช่วยเหลือจากภาครัฐมีน้อย และไม่ต่อเนื่อง ทำให้ปัญหาสำหรับผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสดยังคงมีอยู่เช่นเดิม หากไม่ให้ความสำคัญแล้วในอนาคตผู้เลี้ยงปลาสดก็จะไม่มีอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยทำให้ได้ข้อค้นพบสำหรับเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. โมเดลผู้ประกอบการเลี้ยงปลาสด 4.0 เพื่อจำแนกกลุ่มเกษตรกรการว่าควรที่จะพัฒนาผู้ประกอบการรายใดก่อน การจัดให้มีสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงควรทำอย่างต่อเนื่อง จนกว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดจะมีการพัฒนาเกษตรกรตามตัวชี้วัดที่สูงขึ้น
2. การพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดในบางตัวชี้วัดต้องอาศัยระบบและกลไกของภาครัฐในด้านการตลาดหรือการพัฒนาทางด้านบรรษัทฯ ไม่สามารถให้เกษตรกรพัฒนาด้วยตนเองได้ จึงควรเน้นเกษตรกรในด้านความเป็นเลิศของผู้ผลิตเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของปลาสดแต่เพียงอย่างเดียว

บรรณานุกรม

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2554). *แนวทางการสร้างตัวชี้วัด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- เกียรติชัย เวชญาพันธุ์. (มกราคม 2533). การวิเคราะห์ขนาดฟาร์มพลาสติกกับต้นทุนและผลตอบแทนในจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2530. *รายงานผลการวิจัยในการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* ที่ 28 29-31 มกราคม 2533 หน้า 519-528.
- ชุติระ ระบอบ และคณะ. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2558). การพัฒนาสู่อาชีพอิสระของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารธุรกิจปริทัศน์* 7 (2) หน้า 55-70.
- รุ่งตะวัน ห้องตระกูล. (2532). *การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตพลาสติกในจังหวัดสมุทรปราการ ปี 2530/2531* วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุทิสรา รัตนวิชา. (2550). *การผลิตและการตลาดพลาสติกของสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงพลาสติกแพรงหนามแดง จำกัด*. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). *คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการ: แนวทางการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

